

Art. 1 [Obowiązanie kodeksu]

Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów toczy się według przepisów niniejszego kodeksu.

1. Przepis określa zakres stosowania Kodeksu postępowania karnego.
2. Jest on stosowany do spraw karnych należących do właściwości sądów, czyli wszystkich spraw karnych (art. 175 Konstytucji RP), z wyjątkiem spraw o wykroczenia.
3. Postępowanie w sprawach o wykroczenia prowadzone jest przez sądy powszechne na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Kwestię błędnego zastosowania przepisów k.p.k. do sprawy o wykroczenie rozstrzyga art. 439a.
4. Ostatnie przepisy przejściowe (intertemporalne) zawierała tzw. „wielka nowelizacja kpk” wprowadzona ustawą z dnia 27 września 2013 r. – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw oraz ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

Art. 2 [Cele procesu i zasada prawdy]

§ 1. Przepisy niniejszego kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:

1. sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności;
2. przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowana prawa i zasad współżycia społecznego;

3. zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
  4. rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.
- § 2. Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.

1. Postępowanie karne ukształtowane jest w oparciu o domniemanie niewinności (sformułowane w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP) oraz zasadę prawa do obrony (sformułowaną w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP).
2. Celem postępowania jest obok doprowadzenia do skazania sprawcy przestępstwa także działanie na rzecz prewencji generalnej. A zatem uświadomienie społeczeństwu konsekwencji popełnienia przestępstwa i nieuchronności poniesienia za nie sprawiedliwej kary.
3. Pozakodeksowe przepisy dotyczące ochrony pokrzywdzonego przestępstwem zawarte są w Ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.
4. O rozsądnym terminie rozpoznawania spraw karnych stanowi m.in. art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
5. O odpowiedzialności sądów za przewlekłość w rozpoznawaniu spraw stanowi Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuraturę i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.
6. Art. 2 § 2 ustanawia zasadę prawdy (tzw. materialnej) przy rozpoznawaniu sprawy karnej. Jest to podstawowa, modelowa zasada procesowa, która łączy kontradiktoryjność z zasadą działania sądu z urzędu (patrz art. 9 i 167).
7. Inicjatywa sądu w postępowaniu dowodowym jest konieczna dla umożliwienia realizacji zasady prawdy. Wyjątki od zasady prawdy, zawsze na korzyść oskarżonego, wynikają z art. 5 § 2 oraz art. 396a § 4.

Art. 3 [Udział obywateli w sądeniu]

W granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego.

1. Składy kolegialne (zawodowo-ławnicze) przewidywane są w art. 28 w zasadzie w sądach okręgowych. Wyjątkowo skład z udziałem ławników może być powołany postanowieniem sądu ze względu na szczególną zawikłość sprawy (patrz art. 28 § 3).
2. Kwestię wyboru ławników regulują art. 158–175 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych.
3. Ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym składy ławnicze wprowadzono do Izby Dyscyplinarnej SN (art. 73 § 1). Przepisy te obowiązują od 3 kwietnia 2018 r.
4. Ławnicy uczestniczą również w rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych (por. art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym).

Art. 4 [Obiektywizm organów]

Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

1. Tak sformułowana zasada obiektywizmu jest adresowana zarówno do oskarżycieli publicznych, jak i do sądu.
2. To ograniczenie kontrydiktoryjności postępowania (por. art. 2 § 2). Zobowiązuje oskarżyciela do badania okoliczności wskazujących na wątpliwości w tezie oskarżenia, okoliczności wyłączających odpowiedzialność oraz wszelkich okoliczności łagodzących, gdy się w sprawie pojawią, także bez aktywności oskarżonego lub obrońcy.

Art. 5 [Domniemanie niewinności oskarżonego]

§ 1. Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ 2. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

1. Kodeks powtarza w rozbudowanej formie konstytucyjną zasadę domniemania niewinności oskarżonego (por. art. 42 ust. 3 Konstytucji RP), wyraźnie ustanawiając ciężar dowodzenia po stronie oskarżyciela. Na wnoszącym oskarżenie spoczywa obowiązek udowodnienia jego tezy.
2. Oskarżony może być w toku postępowania karnego poddany tylko takim uciążliwościom, które są wyraźnie przewidziane w przepisach i powiązane z odpowiednim stopniem uprawdopodobnienia tezy oskarżenia.
3. Winy nie można domniemywać ani przesądzać. Wina w rozumieniu procesowym oznacza przypisanie popełnienia przestępstwa, jest więc tożsama z przypisaniem wszystkich znamion, w tym winy w rozumieniu prawa karnego.
4. Zawarty w § 2 nakaz rozstrzygania wątpliwości, których nie udaje się usunąć w postępowaniu karnym, na korzyść oskarżonego, dotyczy faktów i wchodzi w grę tylko wówczas, gdy ustalenie prawdziwego przebiegu zdarzenia nie jest możliwe nawet przy inicjatywie dowodowej sądu. Ewentualne wątpliwości prawne, które mogłyby prowadzić do zastosowania tego przepisu, mogą dotyczyć prawa obcego. Przykładowo w przypadku wątpliwości co do istnienia karalności czynu w miejscu popełnienia (art. 111 § 1 k.k.) i braku możliwości usunięcia tej wątpliwości, należy przyjąć, że czyn nie jest przestępny.
5. Także w przypadku czynu spenalizowanego w formie umyślnej i nieumyślnej, jak zabójstwo i nieumyślne spowodowanie śmierci (art. 148 i 155 k.k.) lub umyślne i nieumyślne paserstwo (art. 291 i 292 k.k.), jeżeli nie można bez wątpliwości udowodnić umyślności, należy przyjąć nieumyślne popełnienie przestępstwa.